

1. MAI 1956

Et tilbakeblikk

I sin 1. maitale i Drammen i 1956 sa statsminister Gerhardsen bl. a.:

For første gang bærer vi i år bildet av en kvinne på vårt 1. mai-merke. Fernanda Nissen er en av arbeiderbevegelsens veteraner. Hun kom med i Det norske Arbeiderparti like etter at det var stiftet, og hun var med i aktiv virksomhet i arbeiderbevegelsen helt til sin død i 1920. Sammen med sin mann, dr. Oscar Nissen, var hun med i ledelsen av de kvinnelige fyrstikkerarbeidernes streik i 1889 — en streik som kom til å vekke den sosiale samvittighet hos mange i 90-åras Norge.

Fernanda Nissen gjorde sin største innsats på det sosiale og på det kulturelle området. Dagens parole om menneskeverd står i samsvar med hennes innstilling og innsats. Ennå mens arbeiderbevegelsen stod ved begynnelsen av det politiske og sosiale nybrottsarbeid, reiste hun viktige kulturspørsmål. I arbeiderpressen skrev hun om litteratur og teater, og hun skrev

så enkelt og så levende at hun virkelig formådde å gjøre mange arbeidere interessert i kulturspørsmål, enda så fattig de fleste arbeideres liv den gangen var. Hun kjempet iherdig og med gode resultater, bl. a. for å få parker og blomster og trær også i byens fattige arbeiderstrøk. Det var den gangen en av de kjente arbeidersangene ble skrevet, der det bl. a. heter: «Vi vil ha litt sol over arbeidet lagt, og dagen i stuene inn. Vi livet vil se i en lysere prakt, og mennesker glade i sinn.» Det var ikke mye sol og prakt over arbeidernes liv den gangen. I Norsk folkemuseums serie «Arbeidsfolk forteller» finnes det en del beretninger om sagbruksarbeiderne i Drammen og Drammens-distriktet. En tidligere sagbruksarbeider forteller at han som ung gutt hadde 50 øre dagen for 10 timers arbeidsdag. De begynte kl. 6 om morgenen, hadde frokost kl. 9, middag kl. 12 og eftasverd kl. 4.

En annen arbeider forteller at han hadde 11 kroner uka. Arbeidstida var fra 6 om morgenen til 8 om kvelden. Hans arbeid var særlig slitsomt, så kona hans måtte være med og hjelpe ham, uten at de fikk noe ekstra for det. Fra Hokksund forteller en om barndomshjemmet sitt, at den alminnelige kosten var vassvelling, graut og saltsild, og mang en gang bare poteter. Fra Lierstranda forteller en at en gjerne hadde en gris til jul og kjøpte opp poteter og saltsild om høsten. Så ble det å hangle gjennom vinteren med vassvelling og rugmelsgraut med surmelk. En tredje sier at av pålegg var det sirup, prim og pultost. «I de fleste familier på Lierstranda var det fra 8 opp til 12 unger. De fleste var dårlig kledd, både voksne og barn. Til søndags hadde mennene gjerne skinnbukse og ren blåbusserull.» «Sagbruksarbeidernes store sorg var vinteren, for da var det arbeidsledighet og pengevansker for de fleste. Sagen gikk som regel bare 6—7 måneder i året. Når kulda satte inn om høsten, var det stopp.»

Og endelig kan det være grunn til å nevne at en av de gamle sagbruksarbeiderne forteller at de fleste sagbruksarbeiderne på den tida var konservative. Han sier: «Det som var godt nok for far, skulle også være godt nok for barna.» Det gjengis en uttalelse om «at de som har penger og rikdom, de som styrer og steller, er bestemt til det. Derfor skal de som intet har, bøye seg for det og ikke misunne disse, for intet kan forandres». Den som forteller dette, fortsetter med at «far, bestefar og oldefar levde i husmannens kummerlige kår, men enda var det vanskelig for far å tenke seg å være med på å arbeide for å forbedre sine og barnas kår. Far delte Høyres syn på samfunnsforholdene til sin dødsdag».

1. mai-togene, som nå har gått i 66 år, var lenge preget av de elendige forholdene som arbeiderne levde under. Det var de fattiges grå og fargeløse tog, og ofte var det bare de røde fanene som lyste opp. Men etter hvert ble det en stoltere reisning over de som bar fanene, og over de som fulgte

dem. Kampvilje og opprørslyst kunne lyse i øynene på demonstrantene, men også lengselen og drømmen om en lysere og bedre tid. Og det kom bedre tider. Samholdet og innsatsen gjennom organisasjonene begynte å gi resultater. Det var nok tilbakeslag og nederlag, men arbeiderhærens marsj mot større rettferdighet og frihet kunne ikke stanses. Vi har etter hvert nådd langt. Lengre enn mange av veteranene drømte om at vi kunne nå på så kort tid. Men vi er fremdeles på marsj mot nye mål, i vårt eget land og i den store verden. Vi vil et sosialistisk samfunn, bygd på fellesskap mellom menneskene. Det må være et fellesskap ikke bare mellom menneskene i vårt eget land, men et fellesskap mellom menneskene i alle land. Vi vil at friheten, solidariteten og menneskeverdet skal rå over alt på jorden.

1. MAI 1956

Det første samordnede lønnsoppgjør

I 1955 var det ingen tariffrevisjon, men lønnsglidningen førte til at real-lønnen for en rekke grupper steg med gjennomsnittlig 4 prosent. I 1956 blir imidlertid tariffavtalene for bortimot 200 000 lønnstakere sagt opp, og flere oppsigelser varslet. Etter langvarige forhandlinger og mekling oppnåes det enighet over hele linjen, og arbeidsstans unngås. Det skyldes ikke minst den aktive rolle regjeringen spilte i dette inntektsoppgjøret.

For å unngå et oppgjør som ville sprengte den realøkonomiske ramme, søkte regjeringen kontakt med de store organisasjonene og antydte en felles ramme: Subsidiene skulle reduseres med et beløp som førte til 2 poengs heving av prisindeksen, som forskuddsvis kompensasjon skulle jordbruket få tillegg som gav et utslag på indeksen på 2 poeng, og lønnstakerne tillegg som svarte til 1 ½ poeng på indeksen. En regnet etter dette med at indeksen ville stige fra 144 til 150, men det var forutsetningen at den skulle ligge fast på dette tall. Det ualminnelige ved dette oppgjøret var at partene på forhånd fikk kjennskap til den kommende prisutvikling, og at jordbruk og lønnstakere forskuddsvis fikk kompensasjon for den beregnede prisstigning.

Som regjeringens (eller statens) bidrag til å muliggjøre et oppgjør etter disse linjer, foreslo regjeringen for Stortinget å øke satsene i barnetrygden fra 240 til 300 kroner pr. år og satsene i alderstrygden med 180 kroner for enslige og 276 kroner for ektepar. Etter at opp-

gjøret var i havn, ble det fra fagforeningshold sagt at lønnsoppgjøret var et av de mest vellykte tariffoppgjør fagorganisasjonen har hatt. 1956 ble da også et ualminnelig godt år, med rekordproduksjon i alle våre viktigste næringer, industri, jordbruk, skogbruk, og i fiskeriene. Handelsflåten hadde også et ualminnelig godt år, bytteforholdene med utlandet var gode, og for første gang på lenge hadde vi overskudd i vare- og tjenestebalansen med utlandet.

I sin tale 1. mai 1956 sa statsminister Einar Gerhardsen bl. a.:

Mange lønnstakere er, som rimelig kan være, sterkt opptatt av om prisnivået i tida framover kan holdes på omkring 150 poeng. Ingen kan her gi noen sikker garanti, dertil er det for mange usikre faktorer som spiller inn. Den første forutsetningen er at de økonomiske oppgjørene kan holdes innenfor den rammen som er lagt. Dernest er det viktig at avansene kan holdes på samme nivå som nå. For å medvirke til dette, har regjeringen satt et midlertidig forbud mot forhøyelse av konkurranseregulerte priser og avanser. Vi har sett et par eksempler på at det var nødvendig å gå til dette skritt. Regjeringen vil også overveie andre tiltak som kan bidra til et stabilt prisnivå. Den er fullt oppmerksom på at dette er en av de viktigste oppgavene i forbindelse med den økonomiske utviklingen. Et mest mulig stabilt prisnivå er også en viktig forutsetning for at en skal oppnå ro omkring de økonomiske oppgjørene.

Nabolandene våre har i de siste månedene gjort en del erfaringer som også vi bør kunne lære noe av. I Sverige ble det uten konflikt et samlet oppgjør for alle Landsorganisasjonens medlemmer. Det ble gitt et generelt lønnstillegg på 4 prosent, men et større tillegg for de lavest lønte.

I Danmark ble det, etter en konflikt som kom til å få et høyst ulykkelig forløp, et lønnstillegg på 3—4 prosent og delvis lønn under sykdom.

Jeg kjenner ikke resultatet av oppjøret i Finland, men etter det statsminister Fagerholm sa i en tale i Riksdagen, kostet generalstreiken Finland 14—15 milliarder finske mark. Det svarer til 2 prosent av nasjonalinntekten, eller mer enn halvparten av den forbruksøking man hadde regnet med for i år. Uavhengig av hvordan lønsspørsmålet blir løst, står den kjensgjerning fast at for det finske folket som helhet vil generalstreiken ha ført til at levestandarden ble lavere enn den ellers ville ha blitt.

dem. Kampvilje og opprørslust kunne lyse i øynene på demonstrantene, men også lengselen og drømmen om en lysere og bedre tid. Og det kom bedre tider. Samholdet og innsatsen gjennom organisasjonene begynte å gi resultater. Det var nok tilbakeslag og nederlag, men arbeiderhærens marsj mot større rettferdighet og frihet kunne ikke stanses. Vi har etter hvert nådd langt. Lengre enn mange av veteranene drømte om at vi kunne nå på så kort tid. Men vi er fremdeles på marsj mot nye mål, i vårt eget land og i den store verden. Vi vil et sosialistisk samfunn, bygd på fellesskap mellom menneskene. Det må være et fellesskap ikke bare mellom menneskene i vårt eget land, men et fellesskap mellom menneskene i alle land. Vi vil at friheten, solidariteten og menneskeverdet skal rå over alt på jorden.